

Csurgó Bernadett

KÖRNYEZET ÉS TÁRSADALOM

A Magyar Szociológiai Társaság
2001. évi közgyűlése és konferenciája

A Magyar Szociológiai Társaság (MSZT) 2001. évi közgyűlését és konferenciáját november 22–23-án, Székesfehérváron rendezte meg, *Környezet és társadalom* címmel. A tudományos előadások mellett a témában a politika képviselői is megszólaltak. A kétnapos konferenciát két helyszínen tartották, a november 22-i plenáris ülés és közgyűlés a Szent István Művelődési Házban kapott otthont, a következő nap szakosztályi üléseire pedig a Kodolányi János Főiskolán került sor.

Laky Teréz emlékező szavai után a konferencia résztvevői egyperces néma tiszteletadással adóztak a közelmúltban elhunyt Rézler Gyula emlékének.

I.

A plenáris ülés vezető elnöke, Láng István akadémikus, az Országos Környezetvédelmi Tanács elnökhelyettese rendhagyó történeti áttekintéssel nyitotta meg a konferenciát. Nyitó gondolataiban a környezetről és társadalomról való együttgondolkodás kialakulásának legfontosabb állomásait villantotta fel. A fenntartható fejlődés fogalmi és gyakorlati fontosságát hangsúlyozta, elmondta, hogy ez a fejlődés három fő pilléren nyugszik: a környezeti, gazdasági és társadalmi pilléreken. Az MSZT már eredményeket ért el ebben a témakörben, természetesen főként a társadalmi pillér kérdésében, a fenntartható fejlődés keretein belül vizsgálva az életmód, életminőség, munka, nevelés és oktatás kérdéseit. Ezt a szemléletmodot bizonyítja a konferencia témaválasztása is.

Szirmai Viktória, a társaság elnöke *A környezetvédelem társadalmi problémáinak időszerűsége* címmel tartotta meg szakmai megnyitóját. Az előadást megelőzően az elnökszorong köszöntötte a konferencia résztvevőit, a város meghívott vendégeit, és külön kiemelte, illetve megköszönte Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatának, a Fejér Megyei Önkormányzatnak, a Kodolányi János Főiskolának és az Alba Volán Rt.-nek a hozzájárulását a rendezvény létrejöttéhez.

Előadásában Szirmai Viktória arra keresett választ, hogy miért fontos a környezetvédelem társadalmi mechanizmusainak vizsgálata. Hangsúlyozta, hogy a környezetvédelmi döntéseket kutatásoknak kellene megelőzniük. A környezet válsága leginkább a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra van hatással, a hátrányt szenvedő társadalmi jelenségek és csoportok kiemelten fontosak az MSZT számára.

A környezetvédelem olyan kérdés, ami csupán hangzatos politikai programként, valójában csak a választások körül jelenik meg. Utána háttérbe szorul, a médiát sem minden érdekli. Helyi szinten, az önkormányzatok sem tudnak igazán a környezetvédelemmel foglalkozni. A kilencvenes években az önkormányzatok számára a gazdasági és társadalmi válságkezelés, a piacgazdaság kialakításának támogatása, illetve a gazdaságfejlesztési stratégiák megalapozása jelentette a legnagyobb és legfontosabb feladatot. Ilyen feltételek között nem nagyon merültek fel környezetvédelmi kérdések, és ez különösen jellemző a történeti eredetű környezetvédelmi károkkal sújtott térségekre, ahol a privatizáció és a külföldi tőkebevonás érdekeinek inkább a károk elhallgatása, mint hangoztatása kedvezett.

Szirmai Viktória kiemelte, hogy a rendszerváltást követően új típusú környezet-szennyező folyamatok is megjelentek: a globális urbanizáció, a zöldterületeket felélő szuburbanizáció felgyorsulása, a városi környezetbe, illetve a városok környékére épített új lakóparkok, bevásárlóközpontok közlekedésnövelésből eredő káros hatásai. Az új folyamatok megítélése tekintetében azonban kialakult egyfajta társadalmi konszenzus. A szereplők egyetértenek abban, hogy a társadalmi és gazdasági problémák megoldásának az adott az egyetlen és helyes útja, még ha ez csak részben, vagy egyáltalán nem is felel meg az ökológiai érdekeknek.

Népes a környezetvédelem iránt elvi elkötelezettek tábor, de annál szűkebb a ténylegesen tenni akaróké. Sokak számára tehát nyilvánvalóak a környezeti problémák és károk, de egyéb társadalmi problémák komolyabb gondként jelennek meg, és így a környezetszennyezés kérdése háttérbe szorul. A környezetvédelem olyan probléma, amit főleg a nők, a fiatalok, az iskolázottabbak, települési szinten pedig a budapestiek tartanak inkább fontosnak. A téma aktualitását napjainkban az EU-integráció és a közelgő választások adják. Megfigyelhető némi együttműködés is a társadalmi aktorok között a környezetvédelem kérdéseiben. A kérdés csak az, hogy ez vajon meddig tart, és mi lesz az eredménye.

„A környezeti válság kifejezés mély és fontos társadalmi válságot fed el” – ezzel a gondolattal vezette be *Nincs társadalmi válság* című előadását Lányi András. Elmondta, hogy környezeti problémák természetesen vannak, de a tömeges tiltakozások nem a tudomány és ráció ösztönzésére jelennek meg. Ezek naiv érzelmi megnyilatkozások csupán, amit jól példáz egy kaliforniai lány esete, aki egy évig élt egy mamutfenyőn az erdőirtások ellen tiltakozva. Magyarázatként Edmund Husserl gondolatait idézte, aki szerint a racionalista kultúra csődjét a racionalizmus naturalizmusba való torzulása mutatja.

Az előadás további részében Lányi András azt vizsgálta, hogy mi okozza a racionalitásunk torzulását. Elsőként a környezeti paradigmát említette meg. Ez a paradigma rossz, mivel a környezeti kérdéseket a természettudományok és műszaki tudományok asztalára tolja át. Így a társadalmi, gazdasági és kulturális okokkal senki nem foglalkozik. Következő okként a tudományos előrelátás kétoldalú helyzetét jelölte meg. A kétoldalú helyzet azt jelenti, hogy van előrelátás és még sincs. A tudósok előrelátása megkérdőjelezhető. A fő probléma az, hogy amit cselekszünk, az

* Az ilyen és hasonló jellegű tiltakozó akciókról többek között a *Cédrus* című folyóiratban lehet olvasni.

hosszabb távra terjed ki, mint az előrejelzés, amely szerint cselekszünk. Mindezek mellett a racionalitás torzulásaért a tudomány korrumpálódása is okolható.

A környezeti problémák esetében legtöbbször érvényesül az úgynevezett reciprokhatás: minél több még a választható alternatíva, annál kevesebb a döntéshozó, és mire már nagyon kevés választható alternatíva marad, akkorra szaporodik meg a döntéshozók száma. Ez azt jelenti, hogy a környezetvédők mindig későn jelennek meg.

A racionalitás torzulásának okai között utolsóként Lányi András a kérdések hamis tematizációját emelte ki. Ezen belül elsőként a gazdasági racionalitás fogalmát elemezte. Szerinte ez a racionalitás csak az egyéni aktusok szempontjából racionális, ugyanakkor ez az egyetlen legitim megjelenési módja a környezeti problémáknak. Ezt követően a többség–kisebbség megállapítását vizsgálta a kérdéskör kapcsán – erőteljesen önkényes, hogy kit is tekintenek kisebbségnek. Ez a látszólagos többség–kisebbség probléma tulajdonképpen szorosan kapcsolódik a közömbösség–érintettség problematikájához. A demokratikus döntéshozásban valójában az érintettek többsége nem vesz részt.

Az előadás zárógondolataként Lányi András összegezte, hogy tulajdonképpen miért nem beszélhetünk környezeti válságról. Véleménye szerint azért nincs környezeti válság, mert az embernek nincs környezete. Ennek magyarázata a környezet biológiai definíciójában keresendő. Az embernek nem környezete, hanem világa van. Ezt a világot a kulturális párbeszéd és a nyelv alkotja. Az ember tehát csak a tudás és a nyelv világában van jelen egyénként. Ugyanakkor az ember csak addig személy, ameddig emberhez méltó környezetben találkozunk vele. Tehát az ember lényéhez a környezet is hozzátartozik.

Tamás Pál a *Környezeti jövőképek és kitörési pontok (A magyar elitek ökotudatáról)* című előadásában a *Zöld belépő 2000* projekt eredményeiről számolt be. A kutatás három fő kérdéscsoportot tartalmazott: a kommunikáció problémáját, az alapértékeket és a „zöld kérdéseket”. Négy elitcsoportot kérdeztek meg: a parlamenti elitet, a gazdasági elitet, az állami köztisztviselőket, és az újságírókat.

A kommunikáció kérdéséről Tamás Pál úgy fogalmazott, hogy a magyar politikai nyelv „kizöldült” – mindenki imádja a környezetet, a zöld diskurzus elfogadottá vált. A vizsgálat azt mutatja, hogy a politikusok és újságírók a környezettel kapcsolatban alapvetően konfliktusokról beszélnek, míg a gazdasági és államigazgatási elit egyfajta kontinuos beszédmódot alkalmaz, tehát miközben elmondják, hogy vannak problémák, az előrehaladást hangsúlyozzák.

Az alapértékek témakörében öt kérdéskört, gondolatmechanizmust tartalmazott a kutatás. Az első a prevenció és adaptáció kérdése volt, ezt a felelősség-elhárítási mechanizmus kérdésköre követte. Harmadikként a hatékonyság kérdését vizsgálták, ezen belül a gazdasági, politikai és információs hatékonyságra helyezve a hangsúlyt. A következő gondolati mechanizmusként Tamás Pál a rövid táv dicséretét mutatta be, végezetül kiemelte, hogy jellemzően az összes közjátékos hangos konfliktusokat generál. Mellőzve minden racionalitást tulajdonképpen a konfliktusok hangereje hat egymásra.

A zöld kérdésekre vonatkozóan Tamás Pál a következő eredményeket emelte ki a közelmúltban végzett felvétel alapján: a válság kérdésével kapcsolatosan a minta 15 százaléka általános ökológiai válságot érzékelt, 40 százalék elfogadta, hogy van valamilyen helyi vagy strukturális válság, és a többség alapvetően rosszabbodást állá-

pított meg. Fontos, hogy a minta 80 százaléka nem lát különbséget a magyar kapitalizmus és a nemzetközi kapitalizmus környezetszennyezése között. Hangsúlyozta, hogy a zöld kérdésekkel kapcsolatban az elit fatalista, illetve egyfajta „fatalista optimizmus” jellemző rá.

Összefoglalásként elmondta, hogy Magyarországon a közjó rendkívül legyengített fogalom, a fenntarthatóság eszméjének is csak egy nagyon gyenge változata él, tehát, az az általános vélemény, hogy amit lehet, azt örököltük át az utódokra a természetből, de a legfontosabb mégis az, hogy jólétet teremtsünk az utódok számára. Mindezekhez pedig egy alapvetően gyenge állam társul, és az állam gyengeségei miatt nem lehet racionális környezeti szabályozást létrehozni.

Az előző előadáshoz hasonlóan Faragó Tibor, a Környezetvédelmi Minisztérium munkatársa *Nemzetközi környezetvédelmi szerződések megkötésének és végrehajtásának társadalmi feltételei* című előadásában a környezet és társadalom kérdésének szintén egy specialis részterületét ragadta meg. Az előadás központi témája a nemzetközi környezetvédelmi szerződések és ezek szereplői voltak. Ezen belül Faragó Tibor a szereplők körének eltérő feladatait és jogait, valamint a nyilvánosság kérdését elemezte. Hangsúlyozta, hogy az emberiség hatása a Földre folyamatos, és ez a hatás csak lassan, évszázadok alatt válik nyilvánvalóvá. Példaként az ózonréteg elvékonyodását, a biológiai sokszínűség csökkenését, a savasodást és az üvegházhatást említette meg. Az elmúlt néhány évszázadban környezeti hatásaink globalizálódása zajlott le. Válaszként addig jutott el a világ, hogy a legfontosabb kérdésekről már megszülettek a nemzetközi szerződések.

Az előadás következő részében Faragó Tibor a szerződések kialakulásának fő sajátosságait mutatta be. Egy nemzetközi környezetvédelmi szerződés kiindulópontja a probléma felismerése, amit tárgyalások követnek. A tárgyalásokon a felek megállapítják kötelezettségeiket, és megállapodnak a végrehajtás menetéről is. Nagyon sokféle érdek és ellenérdek ütközik meg egymással egy-egy ilyen tárgyalás keretében, sokszor majdnem lehetetlen állapotok vannak az ilyen nemzetközi fórumokon.

A szereplőkről Faragó Tibor elmondta, hogy a nemzetközi tárgyalások résztvevői államok, illetve kormányzatok képviselői. Országcsoporthoz alakulnak ki, például a hatást okozók és viselők szempontjából Észak–Dél és Kelet–Nyugat országcsoporthoz oszlanak az államok. Az államokon kívül egyéb szervezetek is megjelennek, sokszor egy-egy tárgyalás alkalmával demonstrációkat is szerveznek. A döntésekben az államok érdekei mellett fontos szerep jut a sajtónak, az információ hatalma miatt, illetve a tudósoknak, akik a probléma értelmezésében játszanak fontos szerepet, ők képesek előre jelezni a jelenségeket. Összefoglalásként kiemelte, hogy ezeken a nemzetközi tárgyalásokon a környezetvédelmi egyezmények mellett politikai, biztonságpolitikai, gazdasági és még egy sor egyéb megállapodás is születik. A döntések mindig szigorú gazdasági feltételekre épülnek, és a feladatok ellátása rendkívül eszközigényes. A környezeti problémákban a felelősség nagyon nehezen osztható meg. A döntések mindig csak jobb vagy rosszabb kompromisszumok eredményei lehetnek.

Tovább finomítva a környezet és társadalom problémakörét Ángyán József, aki a környezet és vidéki társadalom, illetve agrárgazdaság kapcsolatát elemezte *Új európai környezeti kihívások és nemzeti feladatok előtt a magyar agrárgazdaság és vidéki társadalom* című előadásában. Ángyán József bevezetésként a *Nemzeti agrárvé-*

delmi program nehézségeiről beszélt. Az előzetes egyeztetések szerint 2000. január 1-jével kellett volna elindítani a programot, ez azonban nem történt meg. Elmondta, hogy hosszas csatározások eredményeként végül 2002 januárjában, csökkentett költségvetéssel és kísérleti jelleggel ugyan, de megkezdik a programot.

Az előadás következő részében a mezőgazdaság feladatairól, céljairól és funkcionális jellegéről beszélt. A mezőgazdaság egyik fő feladatáént a minőségi termelést jelölte meg, ezzel szemben azonban a termelés növekedésével párhuzamosan minőségi romlás figyelhető meg. A mezőgazdaság másik fontos feladata a munkahelyteremtés lenne, a technikai fejlődéssel azonban csökken a mezőgazdasági termelés munkaigénye. Lendületes előadásában Ángyán József felhívta a figyelmet a hatékonyság kérdésére is. Kiemelte, hogy a bruttó termelési értéket a ráfordítások növelték meg, a helyben termelt értékek aránya nagyon csekély. A mezőgazdasági termelés hatékonysága tehát megkérdőjelezhető. A fennálló agrárgazdasági rendszerrel szemben Ángyán a környezet- és tájgazdálkodás hatékonyságát hangsúlyozta. A környezet- és tájgazdálkodásnak az élelmiszer-előállításán túl környezeti, szociális és kultúrfunkciói is vannak.

Elmondta, hogy ezen új agrárgazdasági szisztéma sikerét jelzik az európai uniós tapasztalatok is. Az Unióban a táj, az élővilág és a környezet is a mezőgazdaság teljesítményeihez tartozik. Nem a termelés, hanem a mezőgazdaság ökoszociális funkciója a legfontosabb. Hangsúlyozta, hogy ez a termelési rendszer életesélyeket teremthet a vidékiek számára.

Az előadás zárógondolataként visszatérve a politikai feladatokra Ángyán József az *Agrárkörnyezeti program* jelentőségét emelte ki. Elmondta, hogy ez a program amellett, hogy piaciilag is megfelel a követelményeknek, számít a vidéken élő emberekre, és figyel a környezetre is. Racionális megfontolások alapján is ezt kell, illetve kellene választani. Végezetül kiemelte, hogy már csak néhány év van a felkészülésre, de van még idő értelmes megoldásokat találni. A legfontosabb azonban az, hogy el kell indítani a programot!

Az első nap délutáni programjaként a panel és a fórum került megrendezésre. A *panel* keretében Csepeli György és Ladányi János *Etnikai konfliktus* címmel egy most induló kutatásról számolt be. A kutatás célja azon konfliktustömeg vizsgálata, ami romák és nem romák között megjelenik, és amit a média is kommunikál. Elmondták, hogy a vizsgálat esettanulmányokra épül, amelyek segítségével a konfliktusok típusait, lefolyását és lehetséges magyarázatát kívánják bemutatni.

A vitaindító előadás után műhelyjellegű beszélgetés bontakozott ki az előadók és a közönség között. A hozzászólók (Wessely Anna, Neményi Mária, Csákö Mihály, Angelusz Róbert) főleg módszertani jellegű megjegyzéseket és kérdéseket vetettek fel. Többek között felmerült a romadefiníció kérdése, a konfliktus operacionalizálásának problémája és a mintaválasztás kérdése is. A beszélgetés végén Csepeli György és Ladányi János kiemelték, hogy hasonló beszélgetésekre és vitákra minden kutatás kezdetén szükség lenne, és az elhangzott kérdéseket és javaslatokat a kutatás során figyelembe fogják venni.

A *fórum* keretében, visszatérve a plenáris ülés témájához, a politika és tudomány képviselői közösen vitatták meg a környezet és társadalom legaktuálisabb kérdéseit. A vitát Tamás Pál vezette, a beszélgetésben részt vett Droppa György, a Zöld Demokráták vezetője, Ékes József az MDF részéről, Nemcsók János az MSZP képví-

seletében, Marelyin Kiss József, a Jelenkutató munkatársa, Mészáros József, az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóságtól és Krémer Balázs, az MTA SZKI kutatója. A résztvevők öt kérdést, illetve problémát vitattak meg. Elsőként a hazai közélet és a zöld politika viszonyát tárgyalták, majd a gazdasági elit zöld kérdések iránti nyitottságának kérdését vitatták meg. A globalizáció kérdésénél a résztvevők többsége azt nyilatkozta, hogy első lépésként helyi szinten kellene a környezeti problémákkal foglalkozni, ezt követően az EU-integráció környezetvédelemre gyakorolt hatását elemezték. Az utolsó kérdés kapcsán pedig – hogy mi ma a környezetvédelem leghangsúlyosabb kérdése, mik a legfőbb sikerek, illetve kudarcok – a zöld szemlélet problémáját emelték ki. A résztvevők többsége azt hangsúlyozta, hogy Magyarországon egyelőre még nem vált igazán fontos és időszerű kérdéssé a környezetvédelem. A zöld politika és zöld gondolkodás periférikus területnek számít a hazai közéletben és közgondolkodásban egyaránt. A legfontosabb cél a zöld gondolkodás elterjesztése, tehát hogy a környezeti szemlélet a magyar állampolgárok „vérévé váljon”!

II.

A konferencia tudományos programja keretében a második napon rendezték meg a Magyar Szociológia Társaság szakosztályainak ülését. A Kodolányi János Főiskolán hét szakosztály ült össze, a szekcióülések témájukban igyekeztek a környezet és társadalom témaköréhez kapcsolódva áttekinteni az elmúlt év munkáját és eredményeit.

Az Egészségyszociológiai Szakosztály az egészség és társadalom problematikáját tárgyalta. Orosz Éva a kilencvenes évek egészségügyi reformalternatíváiról, Kollányi Zsófia a megelőzésről és annak módszereiről beszélt, Susánszky Éva és Szántó Zsuzsa pedig a laikus betegségfilozófiákról tartott két előadást a szakosztályi ülés keretében.

A Faluszociológiai Szakosztály rendkívül gazdag programmal állt az érdeklődők elé. Az esettanulmányok segítségével az előadók a változó természeti és társadalmi környezet kérdéskörét járták körül.

Hamar Anna az ökológiai megalapozottságú gazdálkodás kialakulásának esélyeiről beszélt a Bodroghözben végzett kutatásai alapján. Pethő László *Társadalmi és környezeti kihívások Lőrinciben* címmel tartott előadást, a falut különböző gazdasági és társadalmi részekre osztotta (volt gyár területe, központ stb.), és az átalakulást ezek segítségével szemléltette. Örszigethy Erzsébet a történeti falutípusok jellegzetességeit elemezte. Rácz Kata előadásában Kálmánháza változó agrárgazdaságát vizsgálta. Schwarcz Györgyi *Mit ér a siker, ha soltvadkert* című előadása a soltvadkert bortermelek típusait mutatta be. Dúró Annamária *Tanyasi életmód feketeföldön és homokon* címmel a szegedi és hódmezővásárhelyi tanyavilágot elemezte Erdei Ferenc tipológiai felhasználásával. Csurgó Bernadett *Gazdaasszonyok és farmerfeleségek* című előadásában Mezőtúr legnagyobb mezőgazdasági vállalkozóival, illetve a feleségeikkel készített interjúk segítségével vizsgálta a családon belüli munkamegosztás és döntések kérdését és az asszonyok gazdaságban betöltött szerepét. Timár Judit ugyancsak a nőkre helyezve a hangsúlyt a családok túlélési stratégiáinak regionális különbségeiről beszélt, egy nyugat-magyarországi és egy kelet-magyarországi

kistelepülésen végzett interjúk vizsgálat eredményei alapján. Bemutatta az alkalmazkodás különböző feltételeit és ezek hatását a családok életére. Zárógondolataiban a gazdasági tőke meghatározó szerepét hangsúlyozta.

Koós Bálint a falusi turizmus Pest megyei sajátosságait vizsgálta, bemutatta a turizmus néhány gazdasági és szociális aspektusát, a működés legfontosabb feltételeit. Végezetül, az esettanulmányok körét zárva, Váradi Mónika *Maga-teremtő vállalkozók* címmel egy nagykörösi vállalkozó életútját és a városhoz való viszonyát mutatta be.

Táll Éva, Kovács Teréz és Kovács Imre – kapcsolódva a szekcióülés témájához – a faluszociológia legaktuálisabb kérdéseit és az elmúlt év legfontosabb taglalták. Kovács Teréz a mezőgazdaság üzemszerkezetét elemezte, míg Táll Éva a falusi önkormányzatok eszközeit és lehetőségeit vizsgálta a környezetvédelemmel kapcsolatban. Bemutatta a környezetvédelem és önkormányzatok kapcsolatának nyugat-európai jellegzetességeit, az uniós országokban kialakult gyakorlatot. Végezetül a magyarországi helyzet elemzésével arra keresett választ, hogy a magyar önkormányzatok a környezetvédelmi problémák kezelésében az EU-csatlakozásig hova juthatnak el, illetve hova kellene eljutniuk.

Előadása keretében Kovács Imre két új, a rurálszociológia szempontjából is jelentős könyvről számolt be: a *Europe's Green Ring* a közelmúltban jelent meg az Ashgate Kiadó gondozásában. A könyvben a Green Ring-országokból származó szerzők – Portugáliából, Finnországból, Magyarországból stb., tehát azokból az országokból, amelyek a modernizáció centrumországoktól eltérő útját járták be, és amelyeknek a parasztság kiemelkedő szerepet játszott a történelmében – az elparasztiatlanodás, illetve újraparaszttosodás modellje alapján elemzik az elmúlt évtizedek átalakulási folyamatait. A másik kötet, *A posztiszocializmus vége* a közeljövőben jelenik meg, ennek kapcsán Kovács Imre a vidéki társadalom és gazdaság rendszerváltás utáni sajátosságait mutatta be. Elmondta, hogy az elmúlt évtized mezőgazdaságot érintő politikai döntései átalakították a földtulajdon-viszonyokat és ezzel a földhasználat szerkezetét, a mezőgazdaság üzemszerkezetét és a foglalkoztatottsági viszonyokat is, a kérdéssel a kötet *Agrárpolitikai hatásvizsgálat* című tanulmány foglalkozik. A kötet egy másik tanulmánya pedig (*Vidéki történet*) azt a folyamatot elemzi, amelynek a következtében a „vidék” gazdasága, társadalma és politikai viszonyai a rendszerváltást követően sokszínűbbé, diverzifikáltabbá váltak.

A könyvismertetőt követően a szekcióülés résztvevői között élénk vita bontakozott ki az elparasztiatlanodás, illetve a vidék sokszínűsödésének kérdésével kapcsolatban.

A faluszociológiai tudományos és gyakorlati szakembereinek aktív részvétele, a fiatal kutatók egyre nagyobb arányú megjelenése és a gazdag témaválasztás a tudományterület képviselői közötti kommunikáció fontosságát és hatékonyságát mutatja. A szekcióülésen olyan kérdések kerültek napirendre, amelyek az elméleti és gyakorlati szakemberek számára egyaránt fontos és releváns problémaként jelennek meg.

A Gazdaságszociológiai Szekcióban két előadást hallgathattak meg a résztvevők. Makó Csaba, Simonyi Ágnes, Keszi Roland és Illéssy Miklós az új gazdaság jelenségeiről, Tóth István János pedig a cégek üzleti környezete és hatékonysága közötti kapcsolatról beszélt. Az előadásokat követően került sor az új kutatások bemutatására és megvitatására.

Az új kutatásoké, illetve kutatási témaköröké volt a főszerep az Oktatásszociológiai Szakosztály ülésén is. Rendkívüli témagazdagságról tett tanúbizonyságot ez a

szekció. Csákó Mihály a szcenárium módszert, Pethő László pedig a felnőttoktatás legújabb kérdéseit ismertette. Mezei István a képzettség és foglalkoztatottság területi különbségeinek 1867 és 1949 közötti történeti összefüggéseit tárgyalta. Fenyő Imre a környezetről mint fenomenológiai problémáról beszélt. Bojda Beáta a felsőoktatási hallgatók időmérleg-vizsgálatának eredményeit, Hrubos Ildikó az egyetem és társadalmi-gazdasági környezet koncepcióját, míg Pusztai Gabriella a társadalmi tőke hatását mutatta be a felekezeti gimnazisták továbbtanulási terveire nézve. A Debreceni Egyetem Nevelés és Művelődéstudományi Doktori Iskolájának hallgatói közül Horkai Anita *Screenagerek – Kommunikációs problémák a technologizált mindennapok iskoláiban*, Keller Magdolna *Határon túli magyar hallgatók a partiumi felsőoktatásban*, valamint Torkos Katalin *A zenész cigányok tanulással kapcsolatos attitűdjei* címmel tartottak előadást.

A Sportszociológiai Szakosztály résztvevői a *Sport, szabadidő és környezet* témakörében négy előadást hallgathattak meg. Elsőként Földesiné Szabó Gyöngyi a sport és környezet nemzetközi szakirodalomban való megjelenését mutatta be. Ezt követően Gál Andrea a sportolási szokások néhány egészségügyi vonatkozásáról tartott előadást, majd Gáldi Gábor és Soós István beszámolójára került sor *A magyar lakosság fizikai állapotának vizsgálata 1963–1996 között*, illetve *Roma fiatalok életmódja és sportolása a környezeti hatások tükrében* címmel.

A Város- és Lakásszociológia és a Környezetszociológia Szakosztály közös ülése tulajdonképpen a konferencia folytatásának tekinthető. A környezet és társadalom témaköréhez kapcsolódva a környezetvédelmi monitoring és a környezeti területfejlesztési politika kérdéseit tárgyalta meg a szekció. Berei Katalin bevezetője után az ülés előadói – Vécsey Pál, Dobosi Eszter, Kulcsár Gábor, Nagy András, Csizmady Adrienn, Ferencz Zoltán és Vári Anna – a kilencvenes évek regionális gazdasági folyamatainak elemzéséhez alkalmazható főbb indikátorok, az Európai Unió környezeti monitoringjának, a területfejlesztési monitoring, a lakótelepi folyamatok és az árvízkarok kérdéseit vitatták meg.

Ifjúságkutatások és eredmények az ezredfordulón címmel Gábor Kálmán elnöklétével Bauer Béla, Kabai Imre, Laki László, Nemeskéri István és Tibori Tímea részvételével tartott vitaülést az Ifjúságszociológiai Szakosztály. A fiatalok társadalmi helyzete és különleges problémái az ezredfordulón központi kérdésnek számítanak hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt. A szakosztályi ülés résztvevői a kutatás irányvonalának meghatározása és gyakorlati megvalósítása mellett megvitatották az elmúlt évek eredményeit is.

A szakosztályok témaválasztásukkal hozzájárultak a környezet és társadalom témakörének további szempontokkal való bővítéséhez.

III.

A konferencia keretében került sor a Magyar Szociológiai Társaság éves közgyűlésének megrendezésére is. A közgyűlésen elsőként Szirmai Viktória, a társaság 2001. évi elnöke tartotta meg éves beszámolóját. Elmondta, hogy az előző évi ígéreteihez híven sikerült a társaság anyagi helyzetét stabilizálnia, amit az intézményi tagság bővítésével sikerült megvalósítani. Céljai között szerepelt a társasági élet dinamizálása is, ebben is sikerült eredményeket elérnie. Ennek kapcsán a Pallasz Páholynban megrendezett állandó klubesteket emelte ki, s elmondta, hogy eddig három programra került sor. *A családi kapcsolatok alakulása* címmel az első rendezvény márciusban volt, ezt a *Nők a szociológiában* című klubest követte, és a közelmúltban került sor egy beszélgetésre Angelusz Róbert új könyve, *A láthatóság görbe titkerei* apropóján *Szemtől szemben* címmel. Végezetül a szakosztályok munkáját értékelte. Hangsúlyozta, hogy a szakosztályok önállóan tevékenykednek Dicséretesnek tartotta, hogy több szakosztály közösen is szervezett konferenciát. Három új szakosztály tervéről, illetve megalakulásáról számolt be. A Szociális Munka Szakosztály, a Regionális szociológia Szakosztály, és az Idegen nyelvi tagozaton belül a Francia tagozat a közeljövőben megkezdí munkáját. Zárógondolataiban Szirmai Viktória elmondta, hogy alapvetően eredményesnek tekinti ezt az évet. A konferencia is azt mutatja, hogy kemény munkával lehet eredményeket produkálni, és külön kiemelte, illetve megköszönte Heleszta Éva és Tibori Tímea munkáját, akik nagyon sokban hozzájárult az elmúlt év sikeréhez.

Az elnöki beszámolót követően Tibori Tímea, az MSZT titkára ismertette a társaság pénzügyi helyzetét. Elmondta, hogy az intézményi tagságnak és az egyéb támogatásoknak (pl. akadémiai támogatás, konferenciák) köszönhetően ezt az évet pozitív mérlegel zárta a társaság. Külön kiemelte a Sunbelt-konferenciát, a network-kutatók éves konferenciáját, amit 2001-ben Magyarországon rendeztek meg, az esemény magyarországi főrendezője Sik Endre volt. Végezetül hangsúlyozta, hogy továbbra is cél az intézményi tagság bővítése és ezáltal a társaság anyagi helyzetének javítása, illetve stabilizálása.

Következő napirendi pontként Tardos Róbert tartott beszámolót a Szociológiai Szemle helyzetéről. A Szemle pénzügyi helyzete a pályázatoknak és támogatásoknak köszönhetően az elmúlt évben is stabil volt. Fontos előrelépésként jelölte meg, hogy a lap angol változatát, a *Review of Sociology*-t az Akadémiai Kiadó vette át, így kisebb példányszámmal ugyan, de nemzetközi terjesztéssel jelenik meg. Hangsúlyozta, hogy továbbra is törekednek arra, hogy a magyar és az angol nyelvű számok között átfedés legyen. Elmondta, hogy a lap internetes változata már 1996-ig visszamenőleg elérhető. A fentiek mellett Tardos Róbert két fontos eseményt emeli ki az elmúlt évből, az egyik a Szelényi Ivan vendégszerkesztésével megjelent különszám, a másik a Némedi Dénesnek *A szociológia egy sikeres évszázad után* című tanulmánya nyomán kibontakozó vitasorozat volt. Végezetül a folyóirat technikai kérdéseivel összefüggésben hozzátette, hogy az elmúlt évben több anyag érkezett a szerkesztőségbe, és ez több lehetőséget ad a szelekcióra is. Ez évtől a Tanulmányrovaton túl a Műhely is lektorálják, mindez a lap színvonalát hivatott emelni.

A beszámolókat követően a Magyar Szociológiai Társaság díjátadó ünnepségére került sor. Elsőként a Polányi-díj került átadásra, amellyel az év legjobb szociológiai tanulmányát, illetve könyvét jutalmazzák. Az év legjobb könyve kategóriában idén két díjat osztottak ki, a megosztott díjat Ferge Zsuzsa és Angelusz Róbert kapták az *Elszabaduló egyenlőtlenségek: állam, kormányok, civilek* (Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület–ELTE Szociológiai Intézet, 2000), illetve *A láthatóság görbe tükrői – Társadalompolitikai tanulmányok* (Új Mandátum, 2000) című könyvekért. A díj tanulmány kategóriájában Némedi Dénest illette elismerés *A szociológia egy sikeres évszázad után* című vitaindító tanulmányáért (Szociológia Szemle 2000/2.). A társaság másik díja az Erdei Ferenc-emlékérem, amit minden évben a fiatal, 35 év alatti kutatóknak ítélnek oda eddigi sikeres munkájuk elismeréseként. Az Erdei-díj idei díjazottjai Albert Fruzsina és Dávid Bea, akik a Losonczi Ágnes által vezetett veresegyházi kutatásban értek el kiemelkedő eredményeket.

A közgyűlés záróakkordjaként került sor a társaság elnökségén belüli tisztújításra. A közgyűlés megválasztotta a 2003. évi elnökét. A jelölt Hrubos Ildikó volt, aki programbeszédében célként az ifjúságnak a társaság munkájába való aktívabb bevonását jelölte meg, illetve az európai uniós pályázatok fontosságát hangsúlyozta. A tagság egyöntetű szavazásának eredményeként, 33 igen és 3 nem szavazat mellett a 2003. évi elnök Hrubos Ildikó lett. Ezt követően Szirmai Viktória átadta elnöki székét a 2002. évi megválasztott elnöknek, Feleky Gábornak.

Sikeres évet zárt tehát a Magyar Szociológiai Társaság. A nagyobb intézményi bekapcsolódásnak, ezzel együtt a hatékonyabb információáramlásnak és talán a konferencia helyszínének köszönhetően, nőtt az érdeklődés a vándorgyűlés iránt a fiatalok körében is. Ennek következő lépése talán a fiatalok nagyobb arányú és mértékű bekapcsolódása lesz a társaság munkájába.